

international
TURKCESS
CONGRESS

VI.TURKCESS 2020

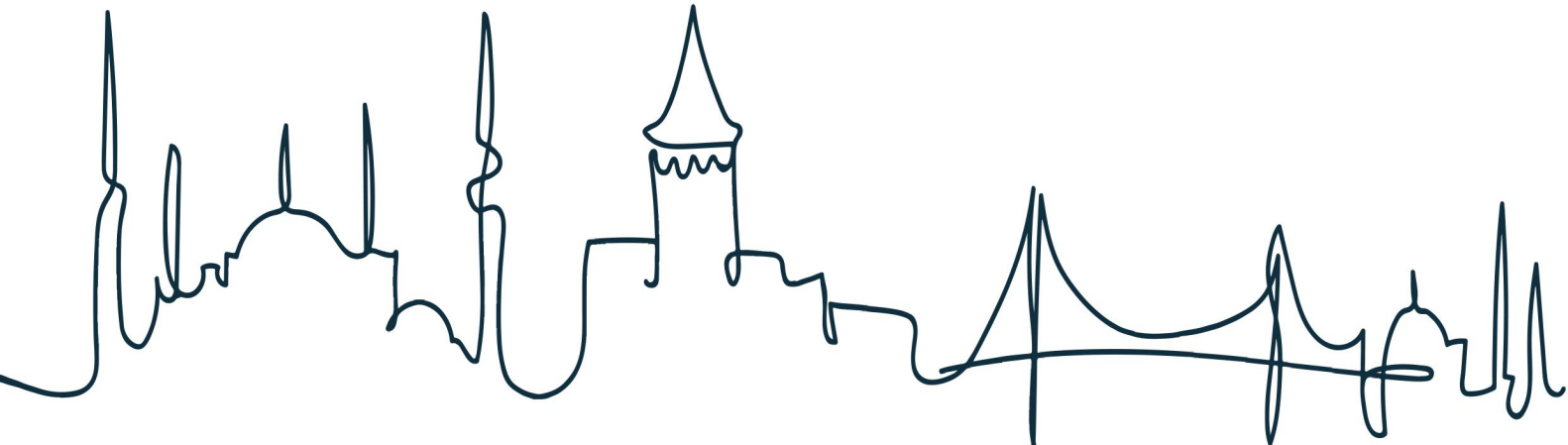
**ULUSLARARASI EĞİTİM VE
SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ**

*INTERNATIONAL EDUCATION
AND SOCIAL SCIENCES CONGRESS*

(Toplum 5.0 / Society 5.0)

TAM METİN KİTABI / FULL TEXT BOOK

30 Ekim - 01 Kasım 2020
İstanbul (Online)

VI. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve
Sosyal Bilimler Kongresi
30 Ekim- 1 Kasım 2020/İstanbul
Tam Metin Kitabı

VI. International Congress on Education
and Social Sciences
30 October- 1 November 2020/İstanbul
Full Text Book

Editör Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz

Dr. Öğretim Üyesi Ümit Polat

IV. TURKCESS "TOPLUM 5.0" "AKILLI TOPLUM" TAM METİN KİTABI

e-ISBN: 978-625-409-887-1

e-Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, TEBAD

Bu e-kitabın basım, yayım ve satış hakları Eğitim Bilimleri Araştırmaları Derneği ile Anılan kuruluşun izni alınmadan e-kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu e-kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında derneğimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ekim 2020, Ankara

Yayın-Proje: TEBAD İletişim İnternet: www.turkcess.net E-ileti: turksosbilder@gmail.com

VI. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve
Sosyal Bilimler Kongresi
30 Ekim- 1 Kasım 2020/İstanbul
Tam Metin Kitabı

VI. International Congress on Education
and Social Sciences
30 October- 1 November 2020/İstanbul
Full Text Book

Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar

BİRÜNİ
ÜNİVERSİTESİ
"Bilimin Geleceği"

TURKCESS 2020 ÇAĞRILI KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Tateo ARİMOTO	Japonya Bilim ve Teknoloji Ajansı(JST)
Prof. Dr. Sinan OLKUN	Uluslararası Final Üniversitesi
Prof. Dr. Fadıl HOCA	Makedonya Uluslararası Vizyon Üniversitesi
Doç. Dr Aslı Bugay SÖKMEZ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs
Prof.Dr.Gurbunova VLADİMİROVNA	Vernadsky Kırım Federal Üniversitesi Yalta

KURULLAR

Onur Kurulu

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Tamer YILMAZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Orhan UZUN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ramiz ASKER	Bakü Devlet Üniveristesi	Azerbaycan
Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ	Kafkasya Üniversiteler Birliği Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Fadıl HOCA	Uluslararası Vizyon Üniversitesi	Kuzey Makedonya
Prof. Dr. Muhsin KAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörü	Türkiye
Prof. Dr. Adnan YÜKSEL	Biruni Üniversitesi Rektörü	Türkiye
Prof. Dr. Arif KARADEMİR	Bursa Teknik Üniversitesi Rektörü	Türkiye
Prof. Dr. Akın LEVENT	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Hamdi TOPAL	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nigar DEMİRCANÇAKAR	Düzce Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Düsen KASEINOV	Uluslararası Türksoy Sekreteri	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Birol AKGÜN	Türkiye Maarif Vakfı Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Serkan KAYALAR	TİKA Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Şeref AKTAŞ	Yunus Emre Enstitüsü Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK	Turizm ve Kültür Bakanı Danışmanı	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Emre BİLGİLİ	Yüksek Öğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürü	Türkiye
Dr. Cem GENÇOĞLU	Temel Eğitim Genel Müdürü	Türkiye

Düzenleme Kurulu Başkanları

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. M. Engin DENİZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ümit POLAT	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU.	Biruni Üniversitesi	Türkiye

Düzenleme Kurulu

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. M. Engin DENİZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sedat YAZICI	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Oğuz Serin	Lefke Avrupa Üniversitesi	KKTC
Prof. Dr. Kadırali Konkabayev	Türk Akademisi	Kazakistan
Prof. Dr. Mücahit KAĞAN	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ramiz ASKER	Bakü Devlet Üniversitesi Türkoloji Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Gali GALİYEV	Ufa Sosyal Teknoloji Üniv. Rektörü	Başkurtistan
Prof. Dr. Tatyana PETROVA	Çuvaş Pedagojik Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Yagut Aliyeva	Bakü Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Fadıl HOCA	Uluslararası Vizyon Üniversitesi	Makedonya
Prof. Dr. Erdal BAY	Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hakan AKDAĞ	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdiç ÖZTÜRK	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Abdurashid JABBAROV	Semarkant Devlet Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Metin DENİZ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sadık Yüksel Sıvacı	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yalçın BAY	Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ramazan ALABAŞ	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Dr. Öğr. Üyesi Ümit POLAT	Niğde Ömer Halisdemir	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed SALMAN	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Emine BAYRAKTAROVA	Sofya Yüksek İslam Enstitüsü	Bulgaristan
Dr. Serdan KERVAN	Prizren Ukshin Hoti Üniversitesi	Kosova
Dr. Fadıl ŞİRAZ	MEB	Türkiye
Öğr.Gör. Yücehan YÜCESOY	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC

Sempozyum Sekreteryası

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Öğr. Gör. Yücehan YÜCESOY	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Arş. Gör. Burak DEMİR	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Arş. Gör. Gaye BİRİNİ	Yıldız Teknik Üniversitesi	TÜRKİYE

Bilim Kurulu

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Abdullah IŞIKLAR	Bursa Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan BAKİ	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Biruni Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU	Biruni Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet ARSLAN	Namık Kemal Üniversitesi	Türkiye
Prof.Dr. Ali Fuat ARICI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Asuman Seda	Adnan Menderes Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
SARACALOĞLU		
Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdiñç ÖZTÜRK	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdoğan KÖSE	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erol YAŞAR	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK	Fırat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Gencay ZAVOTÇU	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Suat ÜNLÜ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlhan ERDEM	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlyas DOĞAN	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlyas GÖKHAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN	Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İsa KORKMAZ	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU	Adnan Menderes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kürşat KARACABEY	Adnan Menderes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. M. Asif YOLDAŞ	Hitit Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. M. Serhat YILMAZ	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet CANBULAT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Barış HORZUM	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Murat YAKAR	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ÇOLAK	Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa DAŞ	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hamdi DOĞAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nevin ERGAN	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nuriye SEMERCİ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa KOÇ	Düzce Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Orhan DERMAN	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sefa BULUT	İbn Haldun Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sırrı AKBABA	Üsküdar Üniversitesi	Türkiye
Prof.Dr. Ebulfez SÜLEYMANLI	Üsküdar Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdal AKSOY	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Tayyip DUMAN	Bozok Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Tamara GURTUEVA	Yeditepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yahya AKYÜZ	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Gökhan DUMAN	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Yusuf TEPELİ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Abdullah TEMİZKAN	Ege Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Selehaddin AVŞAROĞLU	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kaya YILDIZ	İzzet Baysal Üniversitesi Türkiye	Türkiye
Doç. Dr. Aslıhan SABAN	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Aydın BALYER	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ayşe DEMİR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bayram BIÇAK	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bülent AKSOY	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bülent ALCI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Cavid ABDULZADE	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ	Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Esmem HACIEMİNOĞLU	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Fatma ÜNAL	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ali Korkut ULUDOĞAN	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. İbrahim COŞKUN	Trakya Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. İbrahim ERDAL	Bozok Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mustafa KAYA	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Birsal AYBEK	Çukurova Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mehmet DALKILIÇ	Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Metin DENİZ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Şerife Gonca ZEREN	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ	Aksaray Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU	Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Oğuzhan KARADENİZ	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Özgür BOSTANCI	19 Mayıs Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Özlem ÇAKIR	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mustafa YENİASIR	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Doç. Dr. Burak GÖKBULUT	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Doç. Dr. Serhat Arslan	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Nihan Arslan	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Fikret GÜLAÇTI	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Durmuş ÜMMET	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Biruni Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Dündar YENER	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Tuncay TUNÇ	Aksaray Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Nergüz Bulut SERİN	Lefke Avrupa Üniversitesi	KKTC
Prof . Dr. Ali ERYILMAZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Akmatali ALİMBEKOV	Türkiye Manas Üniversitesi	Kırgızistan
Dr. Öğr. Üyesi Rizakhojayeva G.A	Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University,	Türkistan, Kazakhstan.
Prof. Dr. Rəbiyyə ASLANOVA	Bakü Dövlət Universiteti	Azərbaycan
Doç. Dr. Aygün KERİMOVA	Bakü Devlet Üniversitesi	Azərbaycan
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet NİYAZOV	Azərbaycan İlahiyyat Enstitüsü	Azərbaycan
Doç. Dr. Enise ABİBULLAYEVA	Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi	Ukranya
Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN	Haliç Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Burak DELİCAN	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Başak BAĞLAMA	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Öğr. Gör .Dr. Deniz EKİNCİ VURAL	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Zübeyde DOĞAN ALTUN	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Dr. Barış YILDIZ	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Enver Emre Öcal	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hamdi KORKMAN	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Esra TEKEL	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. Fatma Özge ÇAVUŞ BEKCE	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül YETKİN	Haliç Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Müyesser CEYLAN	Anadolu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Kübra OKUMUŞ DAĞDELER	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EMEK	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Türkiye
Dr. Nadir BAŞTÜRK	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan KARABULUT	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Enver TÜRKSOY	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Seher Merve ERUS	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sevgi KAYALIOĞLU	Aksaray Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE	Çağ Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Taha Emre ÇİFTÇİ	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi, Yunus HASTUNÇ	Siirt Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Canan OLPAK KOÇ	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi. Gizem AKCAN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Handan AKYİĞİT	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE	Sabahattin Zaim Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Vahit ÇİRİŞ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Akkuş ÇUTUK	Trakya Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba GÖRGÜLÜ	İstinye Üniversitesi	Türkiye
Dr. Turan BAŞKONUŞ	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkiye
Doç. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sadık Yüksel SIVACI	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Turgut KOCAOĞLU	Erciyes Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Tülay ÖCAL	Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Yahya Kemal TAŞTAN	Ege Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yalçın BAY	Anadolu Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Doç.Dr. Yakup DOĞAN	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Murat YILMAZ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Hamzaoğlu BİRER	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Bahadır Bumin ÖZASLAN	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Raşit KOÇ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Döndü Neslihan BAY	Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Erdi ŞİMŞEK	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ersen VURA	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Fuad Serkan SAY	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Halil UZUN	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Kaine GÜLÖZER	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmed SAĞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜRBÜZ	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt GÜLMEZ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mihriay MUSA	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mine KIR	Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sami ACAR	Gazi Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe ERDAL	Bozok Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ümit POLAT	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Türkiye
Ord. Prof. Dr. Abel MUHARREMOV	Bakü Devlet Üniversitesi Rektörü	Azerbaycan
Ord. Prof. Dr. Aydın KAZIMZADE	Bakü Devlet Üniversitesi Rektör Yardımcısı	Azerbaycan
Ord. Prof. Dr. İsa HƏBİBBƏYLİ	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi-	Azerbaycan
Prof. Dr. Alikram ABDULLAYEV	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Prof. Dr. Asəf ZAMANOV	Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Elmi İşlər üzrə Prorektoru	Azerbaycan
Prof. Dr. Buludxan XƏLİLOV	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Filoloji Fakültesi Dekani	Azerbaycan
Prof. Dr. Cəfər CƏFƏROV	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Rektörü	Azerbaycan
Prof. Dr. Elçin MEMMEDOV	Bakü Devlet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Hüseyin ASKEROV	Bakü Devlet Üniversitesi Dil ve Edebiyat Tedrisi Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. İzzet RÜSTEMOV	Bakü Devlet Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Nigar ABBASZADƏ	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	Azerbaycan
Prof. Dr. Rəbiyət ASLONOVA	Bakü Devlet Üniversitesi Felsefe Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Ramiz ASKER	Bakü Devlet Üniversitesi Türkoloji Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Tehran ELİŞANOĞLU	Nizami adına Edebiyat Enstitüsü	Azerbaycan

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Almas BİNNƏTOVA	Nizami adına Edebiyat Enstitüsü	Azerbaycan
Prof.Dr. Fuad MEMMEDOV	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Prof.Dr. Recep Ebdülelioğlu Ağayev	Naxçıvan Dövlət Universiteti	Azerbaycan
Prof.Dr.Rüfet Letifoğlu Hüseyinzade	Pedagoji Üniversitesi	Azerbaycan
Doç .Dr. Elman NESİROV	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Doç. Dr. Aygün BAĞIRLI	Diller Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Korkmaz MUSTAFAYEV	Diller Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Mürteza HASANOĞLU	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Doç. Dr. Toğrul HALİLOV	Naxçıvan Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Lala HASANOVA	Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi-UNEC	Azerbaycan
Doç. Dr. Yagut ALIYEVA	Bakü Devlet Universiteti	Azerbaycan
Dr. Nazim CAFEROV	Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi-UNEC	Azerbaycan
Dr.Sugra Humbatova	Azerbaijan State University of Economy	Azerbaycan
Dr. Taleh XELİLOV	Kirgizistan-Türkiye Manas Üniversitesi	Azerbaycan
Prof. Dr. Akmatkali Alimbekov	Kirgizistan-Türkiye Manas Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Cangoroz KANİMETOV	İ. Arabayev Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Ceenbek Alimbayev	Kirgizistan-Türkiye Manas Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Tuuganbayu Konurbayev	İ.Arabayev Devlet Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Tashtan Siyaev	Narin Devlet Üniversitesi	Kirgizistan
Doç. Dr. Mislimkan Aydarova	Batken Devlet Üniversitesi	Kirgizistan

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Nurlan Şadiev	Oş Devlet Üniversitesi	Kırgızistan
Dr. Roza ABDIKULOVA	Milli Eğitim Akademisi	Kırgızistan
Prof. Dr. Bakdaulet Berlibayev	Taraz Beşeri Bilimler Üniversitesi	Kazakistan
Prof. Dr. Kaldibek Boleev	Taraz Beşeri Bilimler Üniversitesi	Kazakistan
Prof. Dr. Mukhtarkhan Orazbay	Yabancı Diller ve Yüksek Kariyer Üniversitesi	Kazakistan
Prof. Dr. Tynyshtyk Yermekova	Kazakistan Eğitim Akademisi	Kazakistan
Prof. Dr. Zamira Baubekova	Kazakistan Eğitim Akademisi	Kazakistan
Doç. Dr. Fatima Kozybakova	El Farabi Milli Üniversitesi	Kazakistan
Doç. Dr. Muhamedrahim Kursabaev	Astana Turizm Üniversitesi	Kazakistan
Dr. Elvin HASAN	Eğitim Bakanlığı	Makedonya
Naranstal DELGERKHUU	Mongolian University of Science and Technology	Mogolistan
Prof. Dr. Ibragimova Gulnara HVAZMATOVNA	Özbekistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü	Özbekistan
Prof. Dr. Nizameddin MAHMUDOV	Özbekistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü	Özbekistan
Prof. Dr. Shuxrat SiROJiDDiNOV	Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi	Özbekistan
Arş. Gör. İlyos İSMOiLOV	Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Odil KUYSiNOV	Nizami Taşkent Devlet Pedagojik Üniversitesi	Özbekistan
Prof. Dr. Erkin NURiDDiNOV	Nizami Taşkent Devlet Pedagojik Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Gulnoza EGAMBERDiYEVA	Nizami Taşkent Devlet Pedagojik Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Muhtor NASiROV	Samarkant Devlet Üniversitesi	Özbekistan

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Abdurashid JABBAROV	Samarkant Devlet Üniversitesi	Özbekistan
Prof. Dr. Firdevs HUSAMATİNOVA	Ufo Enstitü Direktörü	Başkurdistan
Prof. Dr. Gali GALİYEV	Ufa Sosyal Teknoloji Üniv. Rektörü	Başkurdistan
Prof. Dr. Aleksander KADİRBAYEV	Moskova Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Elena OGANOVA	Moskova Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Rüstem ŞÜKÜROV	Çuvaş Pedagojik Devlet Üniversites Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Tatyana PETROVA	Çuvaş Pedagojik Devlet Üniversites Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Doç. Dr. Emma EKEEVA	Daali Altay Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Dr. Elfina SİBGATULLİNA	Moskova Bilimler Akademisi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Mukhiddin KHAYRUDDİNOV		Ukrayna
Dr. İrina KAYAN-POKROVSKAYA	Sofya Yüksek İslam Enstitüsü	Ukrayna
Dr. Emine BAYRAKTAROVA	Sofya Yüksek İslam Enstitüsü	Bulgaristan
Dr. Harun BEKİR	Plovdiv Ünivers	Bulgaristan
Prof. Dr. Adile EMİROVA	Sanayi ve Pedagoji Üniversitesi	Kırım
Dr. Enise ABİBULLAYE	Sanayi-Pedagoji Üniversitesi	Kırım
Prof. Dr. Lemara SELENDİLİ	Kırım Federal üniversitesi	Kırım
Doç. Dr. Bankova İVANNA	Komrat Devlet Üniversitesi	Moldova
Dr. Ciden Sena MENABİT	Yabancı Diller Merkezleri	Romanya
Dr. Veronica NEDELCU	Ovidius Üniversitesi	Romanya
Dr. Erdal TOPRAKYARAN	Frankfurt Goethe Üniversitesi	Almanya
Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU	Michigan State University	ABD
Dr. Stale KNUDSEN	Starasburg Üniversitesi	Norveç

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Yaşar DEMİR	Starasburg Üniversitesi	Fransa
Prof. Dr. Tacida HAFIZ	Priştine Üniversitesi	Kosova
Dr. Serdan KERVAN	Prizren Ukshin Hoti Üniversitesi	Kosova
Dr. Soner YILDIRIM	Prizren Ukshin Hoti Üniversitesi	Kosova
Doç. Dr. Osman YILDIZ	Kıbrıs İlim Üniversitesi	KKTC
Doç. Dr. Kemale SALAMOVA	Sumgayıt Devlet Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Melahet Abdullayeva	Azerbaycan Devlet Pedaqoji Universitesi	Azerbaycan

**VI. TURKCESS 2020 ULUSLARARASI EĞİTİM VE SOSYAL
BİLİMLER KONGRESİ
INTERNATIONAL EDUCATION AND SOCIAL SCIENCES
CONGRESS (Toplum 5.0 / Society 5.0)**

“Toplum 5.0 (Akıllı Toplum)” “ Society 5.0 (Smart Society)” and Transdisciplinary Approach

October 30 2020, TATEO ARIMOTO

***Visiting Professor, STI Program,
National Graduate Institute for Policy Studies
(GRIPS), Principal Fellow of Japan S&T Agency(JST)
and
Vice Director of International Institute for
Advanced Studies***

İÇİNDEKİLER

BALANCING ROLE OF WEAPONS OF MASS DESTRUCTION IN INTERNATIONAL RELATIONS.....	01
FUNDAMENTAL DETERMINANTS OF INFLATION.....	15
NAHÇIVANIN TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRÜ.....	27
ÖĞRETMENLERİN VE OKUL YÖNETİCİLERİNİN OKUL REHBERLİK HİZMETLERİ VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLAR İLE İLGİLİ METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ.....	42
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE FEN BİLİMLERİ VE BİLGİSAYARA YÖNELİK TUTUMLAR İLE AKADEMİK BAŞARININ SINIF DÜZEYİ VE BÖLÜM TERCİH SIRASI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	60
HATAYA İLİŞKİN RUMİNASYON ÖLÇEĞİ: PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ.....	72
PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ İLİŞKİ İNANÇLARI: ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME.....	77
KOSOVA EĞİTİM SİSTEMİ, TÜRKÇE EĞİTİM TARİHİ, ÖĞRETMEN KADROSU VE SORUNLARI.....	103
MESLEK STANDARTLARI ÇERÇEVESİNDE OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI “İŞ GÜVENLİĞİ BİLGİ VE BECERİLERİ”.....	114
PSİKOTARİH AÇISINDAN LİDER ANALİZİ: HİTLER.....	120
THE ILLUMINATION ART USED IN FERMENTS AND BERATES DURING THE OTTOMAN PERIOD (TUGRA DECORATIONS) AND ITS EXAMINATION FROM ARTISTIC AND EDUCATIONAL ABYSS.....	127
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI, ALKOL VE MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU VE DEPRESYON: BİR GÖZDEN GEÇİRME.....	138
HİZMET İÇİ EĞİTİMDE TURNUVA TEKNİĞİNİN KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ.....	160
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ YETERLİKLERİ.....	174
ÖĞRETMENLERİN TERCİH ETTİKLERİ YÖNETİCİ LİDERLİK STİLLERİ VE BU TERCİHLERİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	180
STRESSLƏ DİABETİN (ŞƏKƏR XƏSTƏLİYİNİN) ƏLAQƏSİ.....	224
EVLİ BİREYLERDEKİ BİLİNÇLİ FARKINDALIK VE DUYGUSAL ÖZ YETERLİLİĞİN ROMANTİK İLİŞKİ KALİTESİ İLE İLİŞKİSİ.....	228

İKİNCİ MEŞRUTİYETTEN CUMHURİYET'E BİR EĞİTİMCİ OLARAK SÜLEYMAN ŞEVKET (TANLI)'NİN EĞİTİM GÖRÜŞÜ.....	247
ULAŞTIRMADA ALTYAPI GELİŞİM PROJELERİNİN ÜLKENİN EKONOMİK BÜYÜMESİNİN SAĞLANMASINDAKİ ROLÜ.....	262
LİSELERDE GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN İŞ BİRLİĞİ BECERİLERİ İLE İLGİLİ ALGILARI.....	270
TEKRARLAYAN TRAVMA VE İKİNCİL MAĞDURİYET KONULARININ ADLİ SÜREÇLERDE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	289
ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN EŞ TÜKENMİŞLİKLERİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	297
MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU TEDAVİSİNDE BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM.....	303
TRAVMATİK YAŞAM OLAYLARINA FARKLI BİR YAKLAŞIM: TRAVMA SONRASI BÜYÜME.....	310
TÜRK KÜLTÜRLÜ HALKLARDA KAMLIKTAN PİRLİĞE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLER.....	317
OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARI VE CİNSEL İSTİSMAR BİLDİRİMİ.....	326
BELLEK, GÖRGÜ TANIKLIĞI VE GÖRGÜ TANIKLIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	334
PARTNER ŞİDDETİ VE PARTNER ŞİDDETİNİN YORDAYICILARI.....	341
YÜKSEK VE DÜŞÜK DÜZEYDE HAYIR DİYEBİLME ÖZELLİKLERİNE SAHİP OLAN ÖĞRENCİLERİN ANKSİYETE VE OYUN BAĞIMLILIĞI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	347
YÖNETİCİLERİNİN YÖNETSEL DAVRANIŞLARI İLE ÇALIŞANLARIN MESLEKİ AİDİYETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	369
BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖĞRETMENLERİNİN ROBOTİK KODLAMA EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN YETİŞKİN EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	393
TÜRKİYE'DE YAŞAM BOYU ÖĞRENME AÇISINDAN YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: İSMEK ÖRNEĞİ.....	408
ERGENLERDE DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞININ YORDAYICILARI OLARAK ÖZNEL İYİ OLUŞU ARTIRMA STRATEJİLERİ VE GELECEK BEKLENTİLERİ.....	437

KALMAN MIK SZATH'IN KONUŞAN KAFTAN ADLI UZUN HİKÂYESİNİN BERGSON'UN GÜLME KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ.....	459
OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE KAHVEHANE KÜLTÜRÜ.....	470
ADLI PSİKOPATOLOJİ.....	483
BORDERLINE (SINIRDA) KİŞİLİK BOZUKLUĞUNUN NESNE İLİŞKİLERİ KURAMI ÇERÇEVESİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	492
ROMANTİK İLİŞKİ DOYUMUNUN YORDAYICILARI OLARAK ÖZ ANLAYIŞ VE DUYGUSAL ZEKANIN İNCELENMESİ.....	500
İTFAİYE ÇALIŞANLARINDA DEPRESYON, ANKSİYETE, STRES BELİRTİLERİ İLE MUTLULUĞU ARTIRMA STRATEJİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	516
PANDEMİ SÜRECİNDE YENİ BİR TÜR SİBER ZORBALIK: “ZOOM BOMBİNG”.....	530
AKADEMİK İSTİSMAR TÜRÜ OLARAK MOBBİNG: BİR GÖZDEN GEÇİRME.....	537
KRİMİNAL PSİKOLOJİ AÇISINDAN TERÖRİZMİN TEMEL BİLEŞENLERİ.....	544
KUŞAKLARARASI TRAVMA GEÇİŞİ VE KUŞAKLARARASI TRAVMA AKTARIMI.....	552
RUHSAL TRAVMA AKTARIMINDA NARSİSİZM VE DİSSOSİYASYON.....	560
NESNELERİN İNTERNETİ KÖKLÜ DEĞİŞİM.....	569
OKUL YÖNETİCİLERİNİN ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGILARI İLE OKUL KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	576
UYKUyla İLİŞKİLİ YEME BOZUKLUKLARI: KLİNİK ÖZELLİKLER VE EPİDEMİYOLOJİ.....	612
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI, ALKOL VE MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU VE DEPRESYON: BİR GÖZDEN GEÇİRME.....	622
SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ OYUN KAVRAMINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİNİN METAFORLARLA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	643
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK TR DİZİN DERGİLERDE 2016-2020 YILLARI ARASINDA YAYINLANAN MAKALELERDEKİ ANAHTAR SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ.....	649
SADIK BEY ROMANI ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	662

MÜLTECİLERDE MUTLULUĞU ARTTIRMA STRATEJİLERİ İLE DEPRESYON,ANKSİYETE,STRES BELİRTİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	671
MUTLULUĞU ARTIRMA STRATEJİLERİ ARAPÇA UYARLAMA;GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK.....	683
YÜKSEK VE DÜŞÜK DÜZEYDE HAYIR DİYEBİLME ÖZELLİKLERİNE SAHİP OLAN ÖĞRENCİLERİN ANKSİYETE VE OYUN BAĞIMLILIĞI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	696
“YARADICI ŞƏXSİYYƏT” MƏFHUMU İNGİLİSDİLLİ TƏDQİQATÇILARIN PERSPEKTİVİNDƏ.....	719
VIRGINIA WOOLF'S SELF-REFLECTION IN “A ROOM OF ONE'S OWN.....	723
DİN EĞİTİMİNİN AZERBAJCAN TARİHİNDE GELİŞİM SÜRECİ.....	726
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HALK OYUNLARININ GELİŞİMİNE BİR KAYNAK: HALKEVLERİ (1932-1951).....	743
PORTRE SANATININ GLENN BROWN ÜZERİNDEN DÜNÜ BUGÜNÜ.....	757
ORTAÇAĞ İSLÂM EĞİTİMCİLERİNİN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ.....	768
BÜYÜK SELÇUKLU MEDRESELERİNİN ÜNİVERSİTE SİSTEMİNE KATKILARI.....	777
DÜNYADAKİ ÇEVRE SORUNLARIYLA BAŞ ETMEK İÇİN EVRENSEL AHLAKİ DEĞER EĞİTİMİNİN ÖNEMİ.....	786
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KARŞILIKLI MUTLULUK DÜZEYLERİ İLE YAŞAM DOYUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	792
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YILMAZLIK DÜZEYLERİ VE DENETİM ODAĞI İLE İLİŞKİSİ.....	803

Tam Metin No: TM053

MUTLULUĞU ARTIRMA STRATEJİLERİ ARAPÇA UYARLAMA;GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK

Psikolojik Danışman Dilan Yavcık
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
[@dyavcik@gmail.com](mailto:dyavcik@gmail.com)

Prof. Ali Aryılmaz
Yıldız Teknik Üniversitesi
[@erali76@hotmail.com](mailto:erali76@hotmail.com)

ÖZET

Araştırmanın amacı Ali Eryılmaz(2017) tarafından geliştirilen Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeğinin Arapçaya uyarlanırken güvenilirlik ve geçerliğini test etmektir. Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeği ilk olarak Arapçaya çevrilmiş, form görüş almak amacıyla iki dile hakim uzmanlara sunulmuş ve verilen dönütlere uygun düzenlemeler yapılmıştır. Dilsel eşdeğerlik değeri için Arapça ve Türkçe diline hakim 30 kişiye anketin iki versiyonu doldurtulmuştur. Ölçek araştırma kapsamında Türkiye’de yaşayan 272 sığınmacıya doldurtulmuştur. Madde analizi, açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, güvenilirlik katsayısı SPSS 22. 0 paket programı kullanılarak hesaplanmıştır.Yapılan çalışmalar sonucunda ölçek 23 madde ve 5 boyut olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları çevreye pozitif tepki vermek, doğrudan mutluluğa yönelik davranış sergilemek, bedeni dinlendirmek, mental kontrol yapmak, dini inancın gereğini yerine getirmek olarak belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. KMO değeri 0,809 bulunmuştur. Bartlett Test sonucunda ise anlamlı farklılık görülmüştür($\chi^2 = 2161,338$, $p = .000$). Yapılan Barlett testi sonucunda ($p = .000 < 0,05$) olduğundan değişkenler arasında ilişki olduğu kabul edilmiştir. Araştırmanın birinci aşamasında yapılan AFA sonucunda elde edilen ölçek yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı DFA sonuçları ile değerlendirilmiştir. 23 madde ve beş alt faktörden oluşan Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeğinin DFA uyum indekslerinin anlamlı olduğu görülmüştür ($X^2 = 435,2$, $sd = 224$, $p = .00$, $X^2 /sd = 1,941$). Uyum indeksi değerleri ise RMSEA = ,073, RMR = ,140, NFI = ,766, NNFI = .97, CFI = ,868 IFI = ,871, AGFI = ,796, GFI = ,834 olarak bulunmuştur). Örneklemden elde edilen alfa katsayıları toplam ölçek için $\alpha = ,874$ değeri elde edilmiştir.. Alt boyutların güvenilirliği ayrı ayrı incelenmiştir. Çevreye Pozitif Tepki Vermek $\alpha = .756$, Doğrudan Mutluluk $\alpha = .806$, Mental Kontrol $\alpha = .828$, Bedeni Dinlendirmek $\alpha = .798$, Dini İnancın Gereğini Yerine Getirmek $\alpha = .792$ olarak saptanmıştır. Elde edilen verilere göre ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Mutluluk, kültür, ölçek, ölçek uyarlama, pozitif psikoloji

ADAPTATION OF HAPPINESS INCREASING STRATEGIES SCALE INTO ARABIC: VALIDITY AND RELIABILITY

ABSTRACT

The aim of the study is to test the reliability and validity of the Happiness Increasing Strategies scale developed by Ali Eryılmaz (2017) while adapting it into Arabic. The Strategies for Increasing Happiness scale was first translated into Arabic, the form was presented to bilingual experts in order to get opinions, and arrangements were made in accordance with the feedback given. For the linguistic equivalence value, two versions of the questionnaire were filled out by 30 people who have command of Arabic and Turkish languages. Turkey research for the calculation of the scale was filled out 272 forms construct validity and consistency of asylum seekers living in Turkey. Item analysis, exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, and the reliability coefficient were calculated using the SPSS 22.0 and Amos package program. As a result of the studies, the scale was found as 23 items and 5 dimensions. The sub-dimensions of the scale are determined as responding positively to the environment, exhibiting behavior towards happiness, resting the body, doing mental control, and fulfilling the requirements of religious belief. For the construct validity of the scale, exploratory factor analysis was used. KMO value was found to be 0.809. There was a significant difference in the Bartlett Test results ($\chi^2 = 2161,338$, $p = .000$). As a result of the Bartlett test ($p = .000 < 0.05$), it was accepted that there was a relationship between variables. Whether the scale structure obtained as a result of EFA in the first stage of the study was verified or not was evaluated with CFA results. The CFA fit indices of the Strategies Increasing Happiness scale, which consists of 23 items and five sub-factors, were found to be significant ($X^2 = 435.2$, $df = 224$, $p = .00$, $X^2 / df = 1.941$). Fit index values were found as RMSEA = .073, RMR = .140, NFI = .766, NNFI = .97, CFI = .868, IFI = .871, AGFI = .796, GFI = .834). Alpha coefficients obtained from the sample were obtained as $\alpha = .874$ for the total scale. The reliability of the sub-dimensions was examined separately. Positive Response to the Environment $\alpha = .756$, Direct Happiness $\alpha = .806$, Mental Control $\alpha = .828$, Resting the Body $\alpha = .798$, Fulfilling the Requirements of Religious Belief $\alpha = .792$. According to the data obtained, it was concluded that the scale was reliable. According to the results of the research, it was concluded that the Happiness Increasing Strategies Scale is a valid and reliable tool.

Keywords: Happiness, culture, scale, scale adaptation, positive psychology

1.Giriş

Tarih boyunca filozoflar mutluluğu insan eylemi için en yüksek iyi ve nihai motivasyon olarak gördüler (Diener, 1984). Mutluluk felsefenin olduğu kadar psikolojinin ve sosyal bilimlerin de üzerinde uğraştığı bir konu olmuştur. Felsefecilerden farklı olarak psikologlar ve sosyal bilimciler sorunlar, sıkıntılar ve mutsuzluk üzerinde daha fazla yoğunlaşıp mutluluk ya da öznel iyi olma değişkenlerini ihmal etmişlerdir (Deiner & Diener, 1996). Psikoloji literatüründe mutluluk, hazzı artırma ve kapasite geliştirme bağlamında ele alınan bir kavramdır (Lykken & Tellegen, 1996) .Hazzal (hedonic) bakış açısına göre ise iyi bir yaşam “öznel iyi oluş” kavramında karşılığını bulmaktadır (Deiner, 200; Diener, Lucas, & Oishi, 2009). Bireylerin yaşamlarıyla ilgili bilişsel ve duygusal değerlendirmeleri olarak tanımlanan öznel iyi oluş, pozitif psikoloji alanı içinde öznel düzeyde incelenen önemli kavramlardan biridir (Diener, Lucas, & Oishi, 2009). Mutluluğun ne olduğunun yanında nasıl artırıldığı sorusunun da yanıtlanması önemlidir. (Eryılmaz, Yetişkinler için Mutluluğu Artırma Stratejileri, 2017)

Literatürde mutluluğun artırılması, mutluluğu artırma stratejileri (öznel iyi oluşu artırma stratejileri) bağlamında ele alınmaktadır. Mutluluğu artırma stratejilerine yönelik çalışmalar ilk kez Fordyce (Fordyce, 1983) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, dışa dönük birey olmak, iyimser düşünmek, sosyal faaliyetlere yönelmek, aktif bir yaşama sahip olmak ve yeni faaliyetlerle ilgilenmek gibi stratejiler ortaya konmuştur. İlerleyen süreçte Tkach ve Arkadaşları (Lyubomirsky & Tkach, 2006) da mutluluğu artırma stratejilerine yönelik çalışmalar yapmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre; amaçlar belirlemek ve bunları gerçekleştirmek, mental kontrol yapmak, doğrudan mutluluğa yönelik davranışlarda bulunmak, dini inancın gereğini yerine getirmek, aktif ve pasif etkinliklerde bulunmak gibi stratejiler ortaya konmuştur. Eryılmaz (Eryılmaz, 2010) da çalışmasında mutluluğu artırma stratejilerini; çevreye pozitif tepki vermek, çevreden pozitif tepki almak, mental kontrol yapmak, istekleri doyurmak ve dini inancın gereğini yerine getirmek şeklinde beş boyutta ele almıştır. (Eryılmaz, 2017)

Araştırmalarda mutluluğun çeşitli olumlu sonuçları olduğu ve psikolojik rahatsızlıklara karşı koruyucu bir etkisi olduğu gösterilmiştir. Örneğin mutluluğun sağlıklı olma, yüksek yaşam doyumu, olumlu kişilerarası ve duygusal ilişkiler ve iş yaşamında başarılı olma gibi değişkenlerle ilişkili olduğu bulunmuştur (Lu, 1995; Lyubomirsky, King, & Deiner, 2005)

Pozitif psikoloji, insanın güçlü yanları ve mutluluğun maksimizasyonu ile ilgilendir. (Duckworth, Steen, & Seligman, 2005). Pozitif psikoloji üzerine yapılan araştırmalar, son zamanlarda sadece mutluluk kavramsallaştırmalarının kültüre göre değişmediğini, aynı zamanda bireylerin mutluluğa ulaşma yollarının da kültürlerin nasıl organize edildiğini yansıttığını da göstermiştir (D’raven & Pasha-Zaidi, 2014). Mutluluğun anlamı,kültüre göre farklı sosyal etkileşimler, yapılar ve inançlardan büyük ölçüde etkilenir (Oatley, Keltner, & Jenkins, 2006)

Arapça dünyanın en çok konuşulan dillerinden bir tanesidir. Çince, İngilizce, Hintçe ve İspanyolca'dan sonra 422 milyon kişi ile dünyanın en çok konuşulan 5. dilidir. Dünya üzerinde resmi veya yarı-resmi dili Arapça olan 26 ülke bulunmaktadır (Sawe, 2018). Bu dilin dünyadaki önemi ve rolünün büyüklüğü sonucunda, Birleşmiş Milletler örgütü 1974'te Arapçayı altıncı resmî dil kabul etmiştir. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa>).

Bu çalışma Ali Eryılmaz tarafından geliştirilen Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeği'nin (Eryılmaz, 2017) Arapça'ya uyarlama, güvenilirlik ve geçerlik araştırmasını test etmeyi

amaçlamıştır. MASÖ' nun uygulama ve değerlendirmesinin kolay oluşu, savaş mağdurları gibi dezavantajlı bir grupla çalışılması nedeniyle özellikle pozitif psikoloji ile ilgili araştırmalarda göçmenler, mülteciler, sığınmacılar vb. örneklem gruplarında tercih edilebileceği umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı- Araştırma Soruları

Bu araştırmanın amacı Ali Eryılmaz (2017) tarafından geliştirilen Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeği'ni(MAS) Arapça'ya uyarlamak ve ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışma sonuçlarını ortaya koymaktır. Anadili Arapça olan kişilere uygulanabilmesini sağlamaktır.

Araştırma sorusu :

- Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeği Arapça'ya uyarlanırsa güvenilir ve geçerli olur mu?

2.Yöntem

Mutluluğu Artırma Stratejileri Arapça'ya uyarlama çalışması için ölçek sahibi Ali Eryılmaz'dan izin alınmıştır. Ölçek araştırmacılar tarafından Arapçaya çevrilmiştir. Arapça dili uzmanı 3 akademisyenden görüş alınmıştır. Akademisyenlerden en az 4'te 3'ünün çevrilen maddenin uygun olduğunu işaretlemiş olmaları beklenmiştir. Bunun dışındaki durumların söz konusu olduğu maddelerde maddeler tekrar çevrilmiş, tekrar görüş alınmış ve tüm maddeler uygun bulunmuştur.. Orijinal ve Arapça form iki dile hakim 30 kişi tarafından cevaplandırılarak dilsel eşdeğerlik hesaplanmıştır.. AFA, DFA ve iç tutarlılık için Arapça form anadili arapça olan 219 sığınmacıdan oluşan çalışma grubuna uygulanmıştır. Ölçeğin ölçüt geçerliliğine de bakılmıştır. Ölçeği oluşturan altı alt boyut arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu bir alt boyut çıkartılarak 5 alt boyuta ulaşılmıştır. AFA ve korelasyon için SPSS 23.0 , DFA için Amos 25 Graphics paket programı kullanılarak yapılmıştır.

2.1.Araştırma Deseni

Ali Eryılmaz (2017) tarafından geliştirilen ölçeğin geçerlik çalışmalarında öncelikle yapıgeçerliliğine bakılmıştır. Yapıgeçerliliğinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Ölçeğin yapısını doğrulamak için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Ölçek, yüksek güvenirlik değerlerine sahip olarak bulunmuştur. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi çalışmasında, açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen yapısının doğrulandığı sonucuna varılmıştır. (Eryılmaz, Yetişkinler için Mutluluğu Artırma Stratejileri, 2017) Araştırma modeli Mutluluğu Artırma Stratejisi Ölçeğinin Arapça'ya uyarlanması için güvenirlik ve geçerliliğinin hesaplanması amaçlanmıştır.

2.2.Örneklem/Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evrenini, Türkiyede yaşayan anadili Arapça olan sığınmacılar oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 272 sığınmacı oluşturmuştur.

2.3.Veri Toplama Aracı ve Uygulama

Çalışmada Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeği, DASS ve Kişisel bilgi formlarının Arapça versiyonları kullanılarak veriler toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeği:Eryılmaz ve Yavcık tarafından Arapçaya

uyarlanmış hali kullanılmıştır. Ölçek 6 boyutlu haliyle araştırmada kullanılmıştır.. Ölçeğin boyuları çevreye pozitif tepki vermek, istekleri doyurmak, mental kontrol yapmak, dini inancın gereğini yerine getirme, bedeni dinlendirmek, doğrudan mutluluğa yönelik davranış sergilemektir. Ölçeğin iyi düzeyde güvenilirlik değerinin olduğu bulunmuştur. Kişisel Bilgi Formu araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. The Satisfaction with Life Scale(SWLS): Abdallah tarafından uyarlanmıştır. (Abdallah, 1998)Depression,Anxiety,Stress Scales(DASS): Ölçeğin 3 adet boyutu depresyon,anksiyete, stresdir. (Moussa, Lovibond, Laube, & Megahead, 2016)

2.4.Verilerin Analizi

Anketlerden elde edilen veriler SPSS 22.0 ve IBM SPSS AMOS 25 paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir.

3.Bulgular

Dil Eşdeğerlik

Ölçeğin dilsel eşdeğerliğini hesaplamak için Arapça formu ve Türkçe formu iki dile hakim 30 katılımcıya uygulanmıştır. Korelasyon analizi sonucunda ölçeğin Arapça ve Türkçe formları arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı ilişki olduğu görülmüştür ($r= .96, p<0,01$). Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeğinin dilsel eşdeğerlik için yapılan iki dile hakim olan 3 uzmandan görüş alma sonucunda ölçeğin kaynak dili olan Türkçe formu ile hedef dili olan Arapça formu anlam farklılığı olmadığı saptanmıştır.

Madde Analizi

Alt Üst Grup Ortalamaları Farkına Dayalı Madde Analizi Ölçekle ölçülmek istenen stratejiyi ölçmede, her maddenin ölçme gücünü belirlemek için Likert tarafından önerilen diğer bir teknik de “iç tutarlık ölçütü”ne (t-test) dayalı madde analizi”dir (Çelik, 2013; Tezbaşaran, 2008).Öncelikle cevaplayıcılar toplam puanlarına göre en yüksekte en düşüğe sıralanarak en üst ve en alttan %27 lik grup çekilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda dağılım üst ucundaki grubun ölçülen özellikle ilgili olumlu tutuma, alt uçtakilerin ise olumsuz tutuma sahip olmaları beklenmektedir. 28 maddelik ölçeğe ilişkin verilerin analizinde alt ve üst grupların birbirinden bağımsız olması nedeniyle, bağımsız gruplar için t-testi kullanılmıştır. Maddelerin alt ve üst gruplardaki ortalama anlamlılığına ilişkin t-Testi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Mutluluğu Artırma Stratejileri Bağımsız T-Testi

		t	p			t	p
MAS 1	A	-5,565	,000	MAS 16	A	-5,161	,000
	Ü	-5,565	,000		Ü	-5,161	,000
MAS 2	A	-9,195	,000	MAS 17	A	-5,666	,000
	Ü	-9,195	,000		Ü	-5,666	,000
MAS 3	A	-3,060	,003	MAS 18	A	-7,733	,000
	Ü	-3,060	,003		Ü	-7,733	,000
MAS4	A	-6,753	,000	MAS 19	A	-5,540	,000
	Ü	-6,753	,000		Ü	-5,540	,000
MAS5	A	-6,651	,000	MAS 20	A	-7,295	,000
	Ü	-6,651	,000		Ü	-7,295	,000
MAS6	A	-3,375	,001	MAS 21	A	-8,390	,000
	Ü	-3,375	,001		Ü	-8,390	,000
MAS 7	A	-7,301	,000	MAS 22	A	-4,725	,000
	Ü	-7,301	,000		Ü	-4,725	,000
MAS 8	A	-7,249	,000	MAS 23	A	-7,210	,000
	Ü	-7,249	,000		Ü	-7,210	,000
MAS9	A	-6,254	,000	MAS 24	A	-6,088	,000
	Ü	-6,254	,000		Ü	-6,088	,000
MAS10	A	-8,455	,000	MAS 25	A	-6,324	,000
	Ü	-8,455	,000		Ü	-6,324	,000
MAS 11	A	-6,269	,000	MAS 26	A	-6,039	,000
	Ü	-6,269	,000		Ü	-6,039	,000
MAS 12	A	-5,551	,000	MAS 27	A	-3,789	,000
	Ü	-5,551	,000		Ü	-3,789	,000
MAS 13	A	-3,205	,002	MAS 27	A	-3,789	,000
	Ü	-3,205	,002		Ü	-3,789	,000
MAS 14	A	-3,711	,000	MAS28	A	-4,703	,000
	Ü	-3,711	,000		Ü	-4,703	,000
MAS 15	A	-4,991	,000				
	Ü	-4,991	,000				

Açımlayıcı Faktör Analizine Yönelik Bulgular

Algılanan öğrenme ölçeğini oluşturan 28 madde ele alınarak AFA gerçekleştirilmiştir. AFA'da Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri kullanılarak örneklemin yeterliliği ve Bartlett'in

Küresellik değeri kullanılarak verilerin faktör analizine uygunluğu incelenmiştir. KMO değeri 0,809 bulunmuştur. Bu değer çok iyi bir değer olarak kabul edilmektedir. $KMO > 0,60$ olduğundan örnek büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Bartlett Test sonucunda ise anlamlı farklılık görülmüştür ($\chi^2 = 2161,338$, $p = .000$) olduğu görülmüştür. Yapılan Bartlett testi sonucunda ($p = .000 < 0,05$) olduğundan değişkenler arasında ilişki olduğu kabul edilmiştir. Bu değerler sonucunda AFA uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. KMO ve Bartlett's test sonuçları için Tablo 2 incelenebilir.

Tablo 2. KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		
		,809
Bartlett's Test of Sphericity		
Approx. Chi-Square		2161,338
df		378
Sig.		,000

Factorextraction değerleri kullanılarak ölçeğin ilk toplam varyans, özdeğer hesaplanmıştır. Değerlendirmede bir boyuta 2 madde girdiği tespit edilmiştir. İlk özdeğer 1,513 ,toplam varyans değeri ise 5,403 olarak hesaplanmıştır. "İstekleri doyurmak" boyutu çıkarılmıştır. Çıkarılan sorular; 5,11,12,13,14 maddeleridir. İlk toplam varyans ve özdeğer hesaplaması için kabul edilen tablo için Tablo 23 incelenebilir. 28 maddesi 6 faktör olarak temel bileşenler analizine alınmıştır

Tablo 3., Mutluluğu Arttırım Stratejileri Ölçeği -Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
	1	6,958	24,851	24,851	6,958	24,851	24,851	3,481	12,431
2	3,542	12,651	37,502	3,542	12,651	37,502	3,177	11,347	23,778
3	2,179	7,783	45,285	2,179	7,783	45,285	3,042	10,864	34,642
4	1,497	5,346	50,631	1,497	5,346	50,631	2,675	9,553	44,195
5	1,420	5,072	55,703	1,420	5,072	55,703	2,295	8,197	52,391
6	1,219	4,354	60,057	1,219	4,354	60,057	1,758	6,279	58,670
7	1,124	4,016	64,073	1,124	4,016	64,073	1,513	5,403	64,073
8	,946	3,379	67,452						
9	,825	2,946	70,398						
10	,775	2,767	73,165						
11	,754	2,692	75,857						
12	,704	2,515	78,372						
13	,651	2,324	80,696						
14	,563	2,012	82,709						
15	,529	1,890	84,599						
16	,521	1,862	86,461						

17	,487	1,738	88,198
18	,441	1,574	89,772
19	,414	1,478	91,250
20	,376	1,343	92,593
21	,344	1,229	93,822
22	,336	1,200	95,023
23	,297	1,060	96,083
24	,266	,950	97,033
25	,258	,922	97,955
26	,209	,745	98,700
27	,192	,684	99,384
28	,172	,616	100,000

ExtractionMethod: Principal Component Analysis.

Ölçeğin yeni hali 23 madde, 5 faktör olarak temel bileşenler analizine alınmıştır. Son toplam varyans ve özdeğer tablosunda özdeğer 2,507 ,toplamvaryans değeri ise 10,899 olarak hesaplanmıştır.Açımlayıcı faktör analizi sonucunda “istekleri doyumak” boyutu çıkarılmıştır.. Total sütununda özdeğeri 1’den yüksek faktör sayısı kadar faktör elde edilmiştir. Cumulativepercent% sütununda ki değerler o kadar faktörün yüzde kaç açıkladığını vermektedir. Mutluluğu artırma stratejileri ölçeği için yapılan faktör analizi sonucunda faktör belirlenmiş ve bu faktörler varyans 65,685’inde toplanmıştır. .Ankete ait özdeğer yapısı(InitialEigenvalues) yapısı Tablo 4’te görüldüğü gibidir. Anketin toplam varyans ve özdeğer değerleri ise Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 4. Mutluluğu Artırma Stratejileri -Özdeğer Tablosu

Component	InitialEigenvalues	
	Total	
1	6,434	
2	2,860	
3	2,053	
4	1,462	
5	1,340	
6	,957	
7	,833	
8	,793	
9	,680	
10	,652	
11	,609	
12	,563	
13	,523	
14	,484	
15	,425	

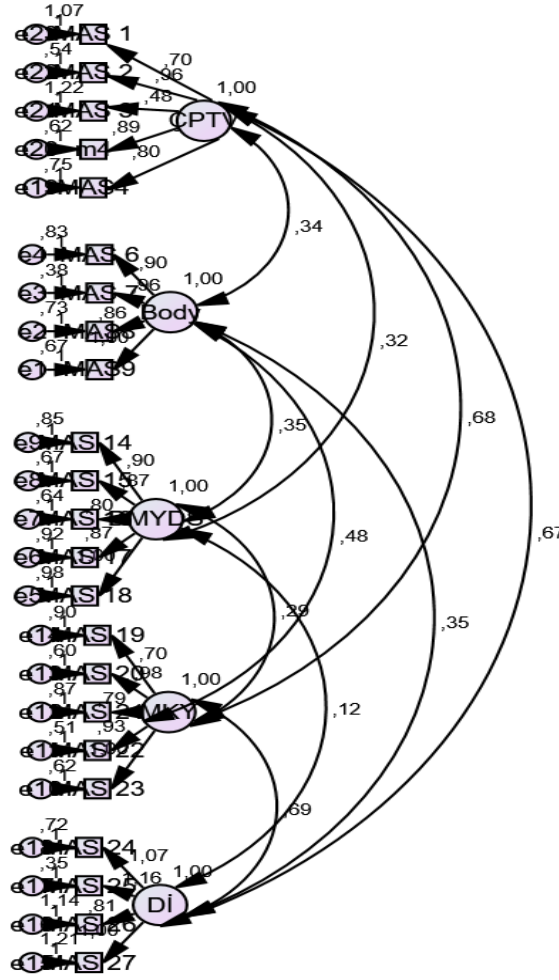
16	,380
17	,370
18	,337
19	,304
20	,284
21	,268
22	,207
23	,179

Tablo 5. Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeği-Varyans ve Özdeğer Tablosu

Component	Özdeğer	Varyans Açıklama Oranı(%)
1	3,232	14,053
2	2,930	12,739
3	2,815	12,238
4	2,667	11,594
5	2,507	10,899

Doğrulayıcı Faktör Analizine Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci aşamasında yapılan AFA sonucunda elde edilen ölçek yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı DFA sonuçları ile değerlendirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonunda ortaya çıkan faktör yapısının toplanan veriler için ne ölçüde uygun olduğunu belirlemek amacıyla AMOS programı kullanılarak DFA analizi yapılmıştır. Mutluluğu artırma Stratejileri arapça formuna ilişkin DFA Yol Diyagramı Şekil 1’de, DFA sonuçlar ise Tablo 6’te verilmiştir.

Şekil 1:Mutluluğu Artırma Strateeri Arapça Versiyon DFA Sonucu Yol Diyagramı

Tablo 6.DFA Sonuçları

χ^2	sd	(χ^2 /sd)	RMSEA	CFI	GFI	AGFI	RMR	NFI
435,2	224	1,941	,073	,868	,834	,796	,140	,766

Uygulanan DFA sonuçlarına göre ki-kare (χ^2) değerinin 435,2 ve serbestlik derecesinin (sd) 224 olarak bulunduğu görünmektedir. Kikare/serbestlik derecesine bakıldığında değer 1,941 olduğu görünmektedir. Bu bulgu veri setinin faktör yapısını desteklediğini göstermektedir (χ^2 /sd = 1,941).

Tablo 3 incelendiğinde, 23 madde ve beş alt faktörden oluşan Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeğinin DFA uyum indekslerinin anlamlı olduğu görülmüştür ($X^2=435,2$, $sd=224$, $p=.00$, $X^2 /sd=1,941$). Uyum indeksi değerleri ise $RMSEA=.073$, $RMR=,140$, $NFI=.766$, $NNFI=.97$, $CFI=.868$ $IFI=.871$, $AGFI=.796$, $GFI=.834$ olarak bulunmuştur)

Güvenirliliğe Yönelik Bulgular

Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeğinin güvenilirliği test etmek amacıyla Cronbach alfa (α) iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Örneklemden elde edilen alfa katsayıları toplam ölçek için $\alpha=.874$ ve N of Items değeri 23 bulunmuştur. Alt boyutların güvenilirliği ayrı ayrı incelenmiştir. Çevreye Pozitif Tepki Vermek $\alpha=.756$, Doğrudan Mutluluk $\alpha=.806$, Mental Kontrol $\alpha=.828$, Bedeni Dinlendirmek $\alpha=.798$, Dini İnanç $\alpha=.792$ olarak saptanmıştır. Sonuçlar tablo 7 de verilmiştir. Elde edilen verilere göre ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 7, Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeği Cronbach Alfa (α) Güvenirlik Analizi Sonuçları

	CPTV	DMYDS	MK	BD	Dİ	Toplam Mas
Cronbach alfa (α)	,756	,806	,828	,798	,792	,874

4.Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında Ali Eryılmaz tarafından geliştirilen Mutluluğu Artırma Stratejileri ölçeği Arapça'ya uyarlanmıştır ve psikometrik değerlendirme incelenmiştir. Dilsel eşdeğer olduğuna karar verilmiştir.

Onaylanan ve dilsel olarak eşdeğer çıkan Arapçaya uyarlanmış ölçeğin geçerliğine yönelik yapısına AFA ve DFA ile bakılmıştır. AFA ile elde edilen verilerde Arapça formun özgün formula aynı maddelere sahip olduğu saptanmıştır. 2 madde aynı boyuta girdiği için özgün formda 6 olan altboyut sayısı Arapçaya çevrilen formda 5 alt boyut olarak yer almıştır ve 28 maddeden 23 maddeye indirilmiştir.

Uyarlanan Arapça formun çalışma bulgularına göre, açıklanan varyans %10,899 olan 5 boyutlu ve 23 maddeli bir ölçek uyarlanmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizinde 1 boyuta 2 madde girdiği için o boyut çıkartılmıştır. 6 altboyuttan “istekleri doyurmak” çıkartılarak 5 altboyuta ulaşılmıştır. Ölçeğin boyutları; “çevreye pozitif tepki vermek”, “mental kontrol yapmak”, “doğrudan mutluluğa yönelik davranışlar sergilemek”, “dini inancın gereğini yerine getirmek” ve “bedeni dinlendirmek” olarak belirlenmiştir.

İstekleri doyurmak altboyutunun ölçekte işlevsel olmamasının sebebi mutluluğa yönelik kültürlerarası fark ile açıklanabilir.

Duygular, kültürler ve durumlara bağlı olarak farklılaşmaktadır.(Kitayama, Markus ve Kurokawa, 2000).Bu farklılık,mutluluğun anlamının kültürler bağli olarak şekillendiğini göstermektedir. Farklı kültürlerdeki bireyler, mutluluğa ilişkin durumları ve olumlu deneyimleri farklı kategorilerle ele almaktadır. Bu bağlamda benliği, yani kişiliği kültürün nasıl şekillendirdiği, kültürel bağlamda sosyal ilişkilerin birey ve diğerleri açısından anlamının ne olduğu çok önemlidir(Kitayama ve Markus, 2000)

Uygulama yapılan grubun çadırkentlerde kalan sığınmacıların temel gereksinim dışındaki ihtiyaçlarına ulaşma zorluğu, istekleri doyurmak maddelerinin ölçtüğü alışveriş yapmak

vb. gibi maddelerin uygulama alanının darlığı gibi konular göz önüne alındığında anketin istekleri doyumak altboyutunun işlevini yitirmesi ihtimali söz konusudur.

Arap emirliklerinde geliştirilen öznel iyi oluşu belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışma yapılmıştır. (D'raven & Pasha-Zaidi, 2014) Ölçekte istekleri doyumak altboyutu işlevini yitirmemiştir. Türkiyede uygulanan ölçek çadırkentte kalan sığınmacılar dışında alım gücü yüksek bir gruba uygulanırsa istekleri doyumak altboyutunun işlevsel olma ihtimali söz konusudur. Gelecekte yapılan benzer çalışmaların bu durumu göz önünde bulundurarak örneklem grubunu seçmeleri araştırmacıların yararına olacaktır.

Yapılan analizler sonucunda Mutluluğu Artırma Stratejileri Arapça Formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu kanıtlanmıştır. Anadili Arapça olan bireylere uygulandığında , bireylerin mutluluğu artırma stratejilerine ilişkin altboyutlar için doğru ölçümler yapılabilceği ortaya konulmuştur.

5.Kaynakça

(tarih yok). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa>:

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Arap%C3%A7a> adresinden alınmıştır

Abdallah, T. A. (1998). The Satisfaction with Life Scale (SWLS): Psychometric Properties in an Arabic-speaking Sample. *International Journal of Adolescence and Youth* , 113-119.

Çelik, A. (2013). M-Öğrenme Tutum Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Analizleri . *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* .

D'raven, L. L., & Pasha-Zaidi, N. (2014). Happiness strategies among Arab university students in the United Arab Emirates. *The Journal of Happiness & Well-Being* , 1-15.

Deiner, E. (200). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist* , 34,43.

Deiner, E., & Diener, C. (1996). Most People Are Happy. *Psychological Science* , 181-185.

Diener, E. (1984). Subjective Well Being. *Psychological Bulletin* , 542-575.

Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2009). *Subjective Well-Being: The Science of Happiness and Life Satisfaction*.

Duckworth, A., Steen, T. A., & Seligman, M. E. (2005). Positive psychology in clinical practice. *Annual Review of Clinical Psychology* , 629-651.

Eryılmaz, A. (2010). Ergenler için öznel iyi oluşu artırma stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* , 8-81.

Eryılmaz, A. (2017). Yetişkinler için Mutluluğu Artırma Stratejileri. *Journal of Mood Disorders (JMOOD)* , 23-116.

Eryılmaz, A., & Yavcık, D. (2020). Mutluluğu Artırma Stratejileri Ölçeği:Arapçaya Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Turkcess Kongresi*.

Fordyce, M. W. (1983). A program to increase happiness: further studies. *Couns Psychol* , 98-483.

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>. (2020).

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>:

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden alınmıştır

Kline, R. (2005).

Lu, L. (1995). The relationship between subjective well-being and psychosocial variables. *The Journal of Social Psychology* , 7-51.

Lykken, D., & Tellegen, A. (1996). Happiness is a stochastic phenomenon. *Psychol Sci* , 89-186.

- Lyubomirsky, S., & Tkach, C. (2006). How do people pursue happiness, relating personality, happiness-increasing strategies, and wellbeing? *Journal of Happiness Studies* , 183-225.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Deiner, E. (2005). The benefits of frequent positive affect. *Psychological Bulletin* , 803-855.
- Moussa, M. T., Lovibond, P., Laube, R., & Megahead, H. A. (2016). Psychometric Properties of an Arabic Version of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS). *Research on Social Work Practice* .
- Oatley, K., Keltner, D., & Jenkins, J. M. (2006). *Understanding emotions*. Blackwell Publishing.
- Sawe, B. E. (2018). *www.worldatlas.com*. <https://www.worldatlas.com/articles/arabic-speaking-countries.html> adresinden alınmıştır
- Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları.